

Världen saknas i den svenska debatten

Den svenska kulturjournalistiken präglas av provinsialism. Det anser Andreas Harbsmeier som fortsätter sin granskning av den svenska kulturjournalistiken.

Läsarnas kommentarer:

4 kommentarer

Läs också: ["Väldigt tråkiga" kultursidor](#)

Då Dagens Nyheters Stefan Jonsson för ett drygt år sedan fick i uppdrag att skriva om den danska kulturkritiken i tidskriften *Lettre Internationale* i Danmark, blev reaktionerna från de danska kulturredaktionerna nedslående men förutsägbara: Jonsson ansågs skriva som han skrev för att han var svensk. På så vis demonstrerade den danska kulturjournalistiken lika ofrivilligt som grundligt kärnan i Jonssons kritik, nämligen att allt i den danska kulturdebatten har reducerats till en fråga om kulturellt ursprung. Något som i sin tur vilar på en falsk föreställning om bestående kulturella essenser.

Medan den danska debatten fortfarande präglas av ideologiska karikatyrer, som ger främlingsfientligheten fritt utlopp i den ena skyttegravan och multi-kulti-stereotyperna fritt utlopp i den andra, befinner sig den svenska kulturdebatten i ett behagligt vakuum - långt från de stora värdedebatter som för närvarande förs i övriga Europa. Det är tämligen uppenbart att det inte är ideologiska orsaker bakom detta vakuum, utan snarare en hjälpligt dold provinsialism och otillräcklig lust att delta i en internationell offentlighet. "Made in Sweden" står det på förstasidan av Dagens Nyheters kulturdel (16/12). Artikelnen handlar om "Det svenska jeansundret", men avslöjar samtidigt en klar tendens i kulturbevakningen: Är en historia inte direkt relaterad till Sverige kommer den inte in i tidningen.

I kultur- och nöjesdelarna i de fem största svenska dagstidningarna en vanlig dag i november (26/11) hittar jag ynka fem artiklar som handlar om något som inte ägt rum innanför Sveriges gränser - bokutgivning, begivenheter etc: *Expressen*: 1 - en anmälan av Eric Claptons självbiografi med anledning av den engelska utgåvan. *Göteborgs-Posten*: 2 - en krönika med anledning av Led Zeppelins återföreningskonsert i London samt en anmälan av en Bruce Springsteen-konsert i Madrid. *Svenska Dagbladet*: 1 - en essä med anledning av 150-årsdödsdagen för den tyska diktaren Joseph von Eichendorff. *Aftonbladet*: 1 - en essä om journalistikens villkor i Ryssland skriven av Arkadij Bajtjenko. *Dagens Nyheter*: 0. Inte så väldigt imponerande. Kan det vara en tillfällighet? Låt oss ta ytterligare en slumpvist vald dag (12/12): *Dagens Nyheter*: 2 - en recension av Led Zeppelins återföreningskonsert i London och en artikel om ett galleri i Australien. *Svenska Dagbladet*: 2 - en artikel om *Time Magazine*s kritik av fransk kultur och en essä om Naomi Klein och Joseph Stiglitz. *Expressen*:

0. Göteborgs-Posten: 1 - en intervju med den amerikanska popmusikern Alicia Keys, gjord i Oslo. Aftonbladet: 0. Ånyo fem artiklar. Ytterligare undersökningar ger ungefär samma resultat.

Skall kultursidorna vara en ingång till den internationella kulturscenen och -debatten, är det milt sagt ett något fattigt perspektiv som presenteras. Av de tio artiklarna handlar fem om populärmusik! Och jag sitter med en bekräftad känsla av att den svenska kulturbevakningens verksamhetsfält är begränsat till det nära och igenom sin provinsialism i otakt med den omkringliggande världen. Jag får också bilden av en kulturjournalistik som ger överraskande mycket utrymme för populärkulturen. Det är på många sätt utmärkt och i grunden ett tecken på en breddning och en demokratisering av kulturdebatten, men populärkulturens och livsstilsmateriallets höga prioritering utgör samtidigt ett allvarligt hot mot den traditionella kulturkritiken. Populärkulturen som närmast per definition är hållningslös kommer att riva det fundament som är kulturkritikens, och riskerar att på sikt leda till att allt vi erbjuds är en sorts "infotainment" som inte har mycket med "kritisk livstolkning" att göra.

Mest tydligt är detta i Svenska Dagbladet och Göteborgs-Posten, som prioriterar både livsstilsmaterial och mer populärkulturella fenomen högt. Dock med det tillägget att Göteborgs-Posten emellanåt behandlar populärkulturen kritiskt och ser på den ur det perspektiv som är nödvändigt.

Med Muhammedkrisen blev det för oss i Danmark väldigt tydligt att vår offentlighet är en del av den internationella offentligheten, alltså att vi i våra göranden och låtanden är - om inte fulländade - så potentiella världsmedborgare, och det oavsett om vi vill det eller inte. Det är en utveckling som naturligtvis också bör diskuteras och reflekteras på kultursidorna.

Om man ska tro de svenska dagstidningarnas kultursidor i december är kulturvärlden i Sverige avgränsad till ett mer eller mindre exklusivt svenskt företagande. Bara om en bok har översatts till svenska omskrivs den på kultursidorna. Bara om en debatt har relevans för den inhemska svenska debatten refereras den i svenska tidningar. Glimrande undantag är bland annat Göteborgs-Postens bevakning av det ryska valet med bidrag från bland andra den framstående vitryska författaren Svetlana Aleksievitj (4/12), som för övrigt uppträder flera gånger under perioden i samma tidning.

Men är det egentligen inte just kulturkritiken som ska öppna våra ögon för det internationella perspektivet? Och skapas inte just litteraturen och konsten i ett internationellt rum? De enda internationella röster som hittar sin väg in i svenska tidningars kulturdebatt, är de böcker av utländska författare som de svenska förlagen väljer att ge ut och de filmer som distributörerna väljer att ta till Sverige.

En kvalificerad kulturkritik skulle inte bara förbättra utan också på sikt bevara dagstidningarnas berättigande i kampen mot en lång rad andra, nyare medier, som arbetar så mycket snabbare och bättre i förhållande till den rena produktpresentationen. När 90 procent av tidningarnas kulturmaterial handlar om att presentera och kvalitetsvärdera olika svenska kulturprodukter, undergräver kulturjournalistiken sitt egentliga existensberättigande och övergår långsamt till att bli en del av underhållningssfären.

Risken är alltså att tidningarnas kulturredaktioner håller på att göra sig själva överflödiga. Den egentliga kulturkritiken flyr antingen till andra typer av medier där det är högre i tak, som exempelvis dokumentärfilmen, konstvärlden eller universitetsvärlden, eller så lever kulturkritiken under måttfulla former i fackspecifika magasin eller tidskrifter.

Det är skadligt för den offentliga debatten om den traditionella kulturkritiken inte finns i de större massmedierna. Och om tidningarnas kritiska kulturbevakning ska ha en chans, måste utvecklingen vändas. Ja, tidningarna bör satsa på den breda, icke-exkluderande kulturkritiken, som vågar fokusera både på idédebatten och det internationella perspektivet.

Genom att svika det internationella perspektivet och den kritiska livstolkningen griper kulturkritiken inte längre in i verkligheten, utan nöjer sig, på samma sätt som skett inom

exempelvis den politiska journalistiken, med att presentera och värdera den. Det är på inget sätt ett specifikt svenskt problem, men om den svenska kulturdebatten inte börjar ta del i den politiska debatten och den internationella scenen, kommer den så småningom att göra sig själv överflödigt och på så vis skada den offentliga opinionsbildningen.

Frågan är om de problem jag pekat på gäller kulturjournalistiken i allmänhet och inte bara i Sverige. I exempelvis Danmark liknar utvecklingen den svenska, förutom att den är ännu värre på en lång rad områden. Det finns flera uppenbara förklaringar till att det ser ut som det gör: Tidningsbranschen är satt under en våldsam ekonomisk press och Sverige är ett relativt litet land med ett begränsat antal potentiella läsare. Det är frestande att försvara den svenska kulturbevakningens smala internationella utblick med de små upplagorna och den begränsade ekonomi som dessa skapar. Men ser man exempelvis på den schweiziska tidningen *Neue Zürcher Zeitung* finner man det motsatta. Här har man ett omfattande nätverk av korrespondenter spridda över hela jordklotet och bedriver en internationell kulturjournalistik av hög klass, och det med mindre upplaga än de stora svenska dagstidningarna.

Ska jag dra några slutsatser av denna grovkalibriga svada kunde jag säga att utsikterna inte är särskilt ljusa för kulturjournalistiken i Sverige. Den polemiska konklusionen är att kulturjournalistiken rör sig i riktning mot det konsumtionsorienterade, blodfattiga, provinsiella och populärkulturella. Och på den mindre polemiska och mer positiva sidan skulle jag kunna tillägga att en stor del av den svenska kulturjournalistiken skrivs av ytterst kvalificerade skribenter med stora kunskaper, ambitioner och blick för det mångtydiga. Ta en Göran Rosenberg i *Dagens Nyheter* eller en Torgny Nordin i *Göteborgs-Posten*. Helt galet står det ju inte till. Och sådana röster saknar jag i den danska debatten.

En tänkare som ständigt saknas i kulturkritiken, men är objekt för berättigad uppmärksamhet i både *Svenska Dagbladet* (29/11) och *Göteborgs-Posten* (7/12), är den franska semiotikern och filosofen Roland Barthes. Orsaken är att det gått 50 år sedan hans mest kända verk, *Mytologier*, utkom. I denna försöker Barthes att kritiskt avslöja de maktstrukturer och intressen som styr i synnerhet masskulturens produkter och vardagens fenomen. Hans tes är att det i varje kulturhändelse - oavsett om den är "finkulturell" eller masskulturell - finns ett ideologiskt eller mytologiskt drag, som bör blottläggas. Det är just detta som är kulturkritikens finaste uppgift, och precis just det som nu långsamt är på väg att försvinna ur tidningarnas kulturbevakning.

Översättning: Ingrid P Bosseldal

ANDREAS HARBSMEIER

Andreas Harbsmeier har läst kulturmaterialiet i *Göteborgs-Posten*, *Svenska Dagbladet*, *Dagens Nyheter*, *Aftonbladet* och *Expressen* under tiden 25 november-16 december.